

Panaszügyek és intézésük

1.

Gyakran panaszkodnak az állampolgárok, de sok esetben úgy tűnik, nincsenek tisztában azzal, hogy a panaszait hová kell eljuttatni, hogy az illetékes helyre kerüljön és gyorsan — amennyiben indokolt — orvoslást nyerjen. Mint ügyészt mindig elgondolkozott, ha az állampolgárok a panaszukat elintézés végett pl. rádióknak, tévének vagy az újságok szerkesztőjeiknek küldik el. A tisztánlátás érdekében jó, ha tudják, hogy panaszuk sorsa ilyenkor az, hogy azokat kivizsgálásra és elintézésre az arra hivatott szerveknek küldik meg. Az utóbbi időben igen figyelemre méltó körülmény, hogy az ilyen panaszok száma emelkedik, ugyanakkor amikor a statisztikai adatok azt mutatják, hogy az ún. kis és nagy ügyek többségükben — a jogos egyéni és társadalmi érdekeket is figyelembe véve — törvényes elintézés nyerne.

Sajnos nem ritka, hogy egyes — panaszkodók — beadványaikban közlik, hogy még hány helyre küldték el azt! De minek? Volt olyan panaszos, aki hat szervet, intézményt jelölt meg, holott a panasszal érdemben egy hatóság volt hivatott foglalkozni. Jogosan merül fel a kérdés, hogy milyen indokok hatnak közre az ilyen panaszok megírásánál, illetőleg azok „rossz” helyre való küldésénél? Véleményem szerint ehhez járul egyrészt: az a feltételezés, hogy a „helyi” szervek elfogultak (?), úgy sem vizsgálják ki alaposan; tehát nem érdemes odaküldeni! Másrészt a jogi felvilágosító munkánk egyoldalú; van már kialakult gyakorlat és jogpropaganda melyben tájékoztatást adnak, hogy egyes adott ügyekben mi a helyes jogi álláspont; ehhez pl. segítséget nyújt a tévé népszerű jogi esetek műsora; a napilapok „Jogásznunk válaszol” című rovata stb. Sokan úgy gondolják, hogy ügyeiket csak akkor tudják „elintéztetni” ha ezekhez a szervekhez fordulnak.

Köztudott, hogy az ún. „nem teljesen illetékes helyre küldött panaszokdásnak” sok esetben „érzelmű” alapjuk is van, ami az ilyen panaszos levelekből egyértelműen ki is tűnik. Ennek alapja az, hogy a látott vagy hallott ún. jogi esetek — a vélt sérelem azonosaságából — érzelmi-leg hatnak a nézőkre vagy hallgatókra, s úgy vélik, hogy saját sérelmüket is itt tudnák helyesen elbírálni, mert hiszen a „hallott” vagy „látott” eset megoldása ezt bizonyítja. Azonban rendszerint elkerüli a figyelmet az a körülmény, hogy ezek a magyarázatok mindig egy adott konkrét ügy megoldására vonatkoznak, tehát igen ritkán tartalmaznak általános érvényű megoldást. Természetesen előfordulhatnak olyan panaszok is, amelyekre adott válaszok általános jogi magyarázatot és értelmezést adnak.

Mind ezek ismeretében meg kell állapítanom, hogy eddig a jogi felvilágosító munkából sajnálatos módon kimaradt az az igen lényeges körülmény, hogy felvilágosítsuk az állampolgárokat arról is, hogy az őket ért valódi, vagy vélt sérelem orvoslásában mely szervek a jogosultak és illetékesek eljárni.

Az említett jogpropaganda munkánk hiányosságát szeretném most némiképpen pótolni — a teljesség igénye nélkül — hogy ezzel útmutatást adjak azoknak, akik ugyan megalapozottan panaszkodnak, de kellő ismeret hiányában, panaszukat nem jó helyre küldik, és ezzel feleslegesen munkát adnak azoknak, akik talán nem is hivatottak és hatáskörük nem lévén nem is tudnak érdemben intézkedni.

Az ún. panaszkodók sokszor csupán jogi felvilágosítást kérnek a már említett szervektől, és nem tudni miért fordulnak oda, mikor helyileg pl. az ügyész, bíróság ilyen tekintetben az állampolgárok rendelkezésére áll. Jelen esetben nem ezekkel kívá-

nok foglalkozni, hanem azokkal a panaszokkal, amelyek valamely konkrét intézkedést, határozatot, ítéletet sérelmeznek, s így lényegükben — eljárásjogi értelemben — nem is panaszok, hanem fellebbezések. A következőkben a panasz kifejezésen ez értendő. A panaszok a mindennapi élet számos területét érintik, e cikk keretében csupán az államigazgatási és igazságügyi szervek határozata, ítélete elleni ún. panasz-fórumokkal kívánok foglalkozni, útmutatást adva ezzel arra, hogy az adott ügyekben ilyen panaszokkal hová, miként kell fordulni.

Hangsúlyoznom kell itt is, hogy nincs semmi reális alapja annak a felfetésnek, hogy: a helyi szervek nem alkalmasak a „panaszok” elbírálására, továbbá azt is, hogy ha valóban jogsértés történt egy ügy elintézése kapcsán, akkor az biztosan tudatos, rosszulmúlú ügyintézés eredménye! Törvényességi vizsgálataink igazolják, hogy a legtöbb esetben részben azért született helytelen döntés, mert nem tisztázták kellő alaposan az ügy tényállását, részben pedig azért, mert csupán az ügyintéző tájékozatlan volt, vagy nem jól mérlegelte az ügy körülményeit.

Általánosságban tudni érdemes, hogy hazánkban az államigazgatási szerveknél, valamint az igazságügyi szerveknél — bíróságnál, ügyészségnél — kétfokú intézkedési fórum van, és egyfokú fellebbezési rendszer. Eppen azért, hogy az esetleges első fokú hatóság tévedéseit, méltánytalan intézkedéseit a magasabb szerv korrigálni, orvosolni tudja. A gyakorlat általában azt igazolja, — ezt támasztják alá az idevonatkozó statisztikai adatok is —, hogy ma már államigazgatási szerveink az ügyek többségében első fokon is a jogpolitikai elveknek megfelelő törvényes határozatot hoznak, és törvényesen intézkednek. Amennyiben mégis törvénysértés történik, vagy az ügy érdemében hozott első fokú határozat sérti valakinek a jogát — a nem kellő hozzáértés, vagy a nem teljes tény-megállapítás miatt — akkor még mindig „nyitva áll” mindenki előtt az a lehetőség, hogy a fellettes államigazgatási szervhez fellebbezést nyújtson be.

A fellebbezést — ha valami jogszabály másként nem rendelkezik — a határozat közlésétől számított 15 napon belül lehet benyújtani annál az államigazgatási szervnél, amely a sérelmezett határozatot hozta. Amennyiben az elsőfokú szerv nem ért egyet a fellebbezéssel, úgy az iratokat a fellebbezési határidő lejártától számított 8 napon belül a másodfokon eljáró szervhez kell továbbítani. Pl. amennyiben a kerületi tanácsok valamelyik osztálya hozta első fokon az ügyben a döntést, akkor ez ellen fellebbezést lehet benyújtani amit, mint fellettes hatóság a Megyei Városi Tanács illetékes osztálya fog elbírálni!

Mint rendkívüli jogorvoslati lehetőség rendelkezésre áll az is, hogy a panasz kapcsán az illetékes tanács vb titkára méltányossági jogkörét gyakorolva, megváltoztassa a jogerős államigazgatási határozatot. Erre akkor van lehetőség, ha ugyan a határozatot hozó szerv jogszabályok alapján járt el, azonban nem gyakorolt méltányosságot annak ellenére, hogy erre az adott jogszabályi keretek között módja lett volna. A tévedések elkerülése végett e körben két dolgot kell hangsúlyozni: egyrészt azt, hogy a méltányosság gyakorlása nem jelent valami törvénysértést, elnéző, vagy törvénysértés felett szemelt hűnyő rendelkezést, hanem a jogszabályi keretek között a méltányos megoldás változtatásának az alkalmazását; másrészt pedig, hogy a méltányosság gyakorlása nem a felső szervek kizárólagos joga és lehetősége, hanem már az alap-eljárás folyamán az ügyintézőnek a törvényesség betartása mellett — amennyiben erre lehetőség van — a méltányosság gyakorlásával kell meghoznia ha-

tározatát. Ezt írja elő kötelezően a — jogalkalmazás jogpolitikai irányelveiről szóló 14/1973. sz. NET határozat 23. pontja, mely szerint: „Az államigazgatási szervek határozataik meghozatalánál tartásuk meg a törvényességet, vegyék figyelembe a társadalmi körülményeket, az egyéni megítélés követelményeit, és indokolt esetben járjanak el méltányosan.”

A perorvoslati lehetőségeken kívül — a törvényesség érvényesülésének biztosítékaként — lehetőség van arra is, hogy az államigazgatási határozatok jogszabálysértés esetén a jogerős államigazgatási határozatot a bíróság előtt keresettel meg lehet támadni. Előfeltétele az ilyen keresetindításnak — amit a bíróságnál kell benyújtani —, hogy az államigazgatási eljárásban rendelkezésre álló fellebbezési lehetőséget az állampolgár igénybevegye, „kimerítse”! (Pl. lakáscsere jóváhagyását megtagadó államigazgatási — tanács — határozat ellen, vagy adókievítés jogalapját megállapító államigazgatási határozat ellen nyújtott be kereset.

E körben most nem teszünk említést azokról a lehetőségekről, amelyek lényegében ugyancsak a sérelmek orvoslására szolgálnak az államigazgatási eljárásban, de kívül esik a már említett jogorvoslati lehetőségeken, így pl. a felügyeleti panaszjárás stb.

A közeljövőben e kérdés rendezése érdekében új általános érvényű jogszabály fog megjelenni.

2.

Az igazságügyi szervek keretein belül ugyancsak két intézkedési fórum van, ahol első fokon a járásbíró — a városi járási ügyész — másodfokon a megyei bíróság — a főügyész — jár el. Amennyiben olyan ügy elbírálásáról van szó, melyben a hatáskört szabályozó jogszabályi rendelkezések — az eljárásjog — az ügy intézésére első fokon a megyei bíróság hatáskörét állapítja meg — megyei főügyész —, úgy ilyen esetben másodfokú hatóság a legfelsőbb bíróság, illetőleg a legfőbb ügyész.

Az igazságügyi szervek által hozott döntések, ítéletek, határozatok ellen is megvan a megfelelő jogorvoslati lehetőség, amely ugyancsak egyfokú fellebbezési rendszerű. Figyelemmel arra, hogy e körben kétféle eljárásban folyó fellebbezési gyakorlatról kell szólnom, így bizonyos eltérő fogalmat is kell használnom, a fogalmak azonban ilyen értelemben is lényegében fellebbezést jelentenek.

A büntetőeljárás — a közbiztonsági ügyekben — két fő részre tagozódik; a nyomozási és a tárgyalási szakra. Erre figyelemmel, ha néhány szóval is, de utalnom kell arra, hogy a nyomozási szakban a nyomozó szervek sérelmes intézkedéseivel szemben az állampolgár az illetékes ügyészi szervekhez jelenthet be panaszt; ezt általában 8 napon belül meg kell tenni. Abban az esetben, ha a városi és járási ügyész határozatát sérelmezik, úgy ez esetben ugyancsak 8 napon belül lehet a megyei főügyészhez panasszal élni. A megyei főügyész sérelmezett határozatának elbírálására — amikor első fokon a megyei főügyész jár el — a legfőbb ügyész illetékes.

A tárgyalási szakban, amikor a bíróság ítélettel dönt és az sérelmes, akkor fellebbezéssel lehet élni. A büntetőeljárás tárgyalási szakában a fellebbezés bejelentésére különböző határidők állnak rendelkezésre; így akivel a bíróság az ítéletet a tárgyaláson kihirdetés útján közli, úgy az a fellebbezést nyomban bejelentheti, vagy 3 napig gondolkozhat ennek eldöntésén. Amikor a bíróság az ítéletet kézbesítés útján közli, akkor a fellebbezés bejelentésére 8 nap áll rendelkezésre.

Más a helyzet a polgári eljárásban, ami a határidőket illeti, mert a peres feleknek itt a sérelmes ítélet ellen 15 nap áll rendelkezésre a fellebbezés bejelentésére, míg válperekben csupán 3 nap. A határidők betartásának mindkét eljárásban igen nagy jelentőségük van, mert az e körben történt mulasztásoknak jogkövetkezményei vannak.

A jogerős ítélettel — határozattal — befejezett büntető- és polgári eljárásokban még tudni kell arról, hogy van ún. rendkívüli perorvoslati lehetőség; perújítás és a törvényességi óvás.

Perújításnak akkor van lényegében helye, ha a jogerős befűjezett ügy után olyan új bizonyítékok merülnek fel, amit még a bíróság az eljárás folyamán nem vett figyelembe, nem bíralt el, mely így lényeges kihatással lehet a terhelte, illetőleg polgári perben a félre. A büntetőeljárásban ezt a terhelte terhére és javára is lehet kezdeményezni. Az ilyen irányú kérelmet az alapügyben eljáró első fokú bíróság területén működő ügyészségnél kell írásban benyújtani, vagy jegyzőkönyvbe mondani. A polgári perben a perújítási kérelmet a perben eljáró első fokú bíróságnál kell hasonlóképpen benyújtani.

Törvényességi óvás benyújtására ténylegesen akkor van lehetőség, ha a jogerős ítélet — határozat — törvénysértő, illetőleg

megalapozatlan. Ilyen lehet pl. ha egyértelműen megállapítható, hogy eljárásjogi, illetőleg anyagi jogi törvénysértés történt. Ilyen indítványokat tartalmazó kérelmekkel az állampolgárok az igazságügyi szerveket keressék meg, akiknek a szükséges intézkedést minden esetben köteleességük megtenni.

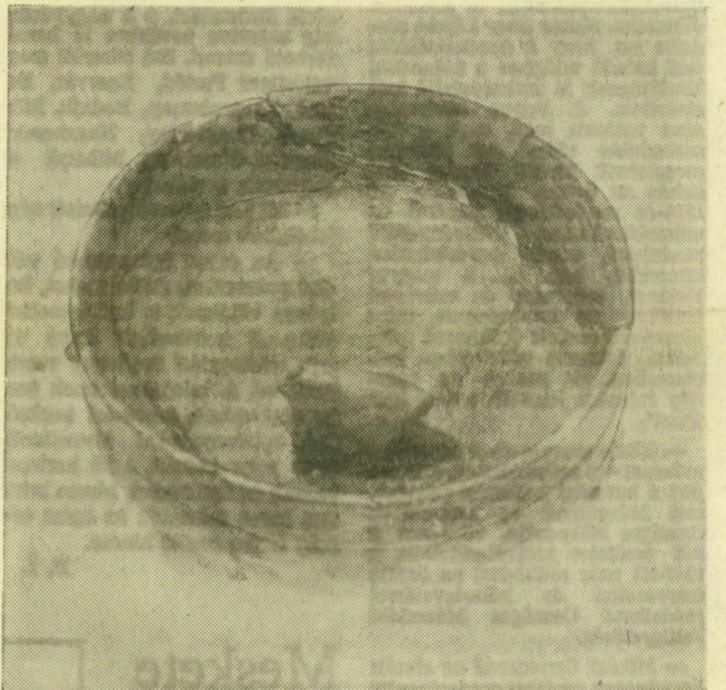
Általánosságban tehát azt kell tudni, hogy minden első fokon intézkedő szerv által hozott döntés ellen megfelelő fórum áll rendelkezésre, ahol meghallgatásra és orvoslásra talál az állampolgár, amennyiben a panasz megalapozott.

Ezen tájékoztatónak nem az volt a célja, hogy az állampolgárokat „lebeszéljem arról”, hogy ne forduljanak ügyes-bajos dolgokkal a tv-hez, sajtóhoz stb., hanem az, hogy rávilágítsak arra, hogy egyszerűbb és hathatóbb — és nem utolsósorban gyorsabb — a panasz elintézése, ha azt arra illetékes szerveknél nyújtják be.

Dr. JÁRMAI TIBOR

Négyezer éves állatszobrocška

A múzeum kincseiből

Nehéz lenne éles határvonalal jelölni, meddig szolgáltak az évezredekkel ezelőtt élt őskori ember alkotta agyagszobrok, művészi díszített köznapiszközök a mágia, a kultusz, a vallási élet kellekeiként, s mikor léptek fel az ember esztétikai igényéből fakadó, s azt szolgáló művészi alkotásként. A művészet hajnalán e szálak még szorosan, szinte szétválaszthatatlanul egybefonódtak.

Csongrád megye területéről számos olyan plasztikus ember- és állatábrázolással díszített kerámialeletek, totemek, ösöket, isteneket megjelenítő kisalkotásokra, ún. idiólokra bukkanunk, melyek esetében a művészi igény és kultikus rendeltetés még szorosan összefonódott. E kettősség jellemzi kőkori agyagplasztikánk nagy részét.

Az idén tavasszal a Deszk melletti Ordos nevű határrezszen folyt feltárás, ahol a késői kőkori embernek i. e. 2400 tájáról származó települése, pontosabban annak maradványai kerültek elő. Egy gödörből — melybe egy leégett ház maradványai omlottak —, furcsa, a hazai és külföldi régészeti gyakorlatban is ritkaságnak számító lelet került elő. Kicsi, mélybarna színű, apró lencseszerű díszítéssel ékesített tál aljába rögzített kis állatszobor keltette fel az ásatók figyelmét. A kissé stilizált állatplasztika minden bizonnyal bikát ábrázol. Hasonló, de más-más állattal díszített edény Hódmezővásárhely környékén, Szlovákiában és Kelet-Romániában került elő.

Nyilvánvaló, hogy ilyen kompozíció nem készülhetett a mindennapi élet praktikus céljaira,

Háttérében ismeretlen vallási hiedelem, talán termékenységkultusz vagy totemisztikus elképzelések állnak. Hogy a szertartás — melynek kelléktárába e furcsa leletek tartoznak — miként zajlott, milyen célt szolgált, pontosan nem ismerjük. Figyelmet érdemel azonban, hogy hasonló tárgyak az említettekén kívül csak az őskori Kréta szigeten fordulnak elő az ún. Minoi kultúra idején. Az i. e. 2000 körül készített tállakba itt gyakran madarakat, négylábú, özre emlékeztető figurákat helyeztek. Egy Palaikastro nevű helység mellett előkerült edényben egy egész kompozíció jelenik meg, melyben mintegy 200 állatból álló nyáját őriz pásztorok. A kivitelezés minden elnagyoltsága ellenére félreérthetetlen, hogy votív, áldozati, célból készülték úgy a görögországi, mint a Kárpát-medencebeli darabok. Talán a valóságos állatáldozat helyettesítésére készültek; pontosan aligha fejthető meg.

E lelet, s a háttérében meghúzódó gondolatok eredete, mivel előzményeit Görögországon túli kisázsiai területeken kell keresni — bizonyíték arra, hogy kőkori kultúránk gyökerei a tőlünk délre-délkeletre elterülő vidékekről érkezett néptörödékeknek és kultúrhatásoknak köszönhetőek. Ez is igazolja, hogy az i. e. III. évezredben a Dél-Alföld területe még a nagy, a legmagasabb fokú neolitikus műveltséget létrehozó délkelet-európai — kisázsiai kultúrtörök igaz letávoalabbi, de mégis alkotó részét képezte.

HORVÁTH FERENC